

گفت‌وگو با فرزانه شاه‌حسینی و محمدرضا گمار، مدیر و معاون دبستان پسرانه استان تهران

تولید محتوا توسط دانش‌آموزان، فرایند یاددهی و یادگیری را جذاب می‌کند

اشاره

به کمک تولید محتوا روحیه پرسشگری و کمک به دیگران را در دانش‌آموزان خود تقویت و نهادینه می‌کنند. از طریق بازی و سرگرمی در محیط کلاس، دانش‌آموزان را به سمت تحقیق هدایت می‌کنند. اعتماد به نفس دانش‌آموزان را با ایجاد فرصت برای انتقال دانسته‌هایشان به گروه‌های سنی پایین‌تر، تقویت می‌کنند. معلمی را هنر یاد دادن تعریف کرده‌اند و اعتقاد دارند معلم به واسطه تجربه و توانایی خود در عرصه آموزش، با استفاده از کلمات کلیدی، بهتر از هر کسی می‌تواند مفاهیم را در ذهن بچه‌ها ماندگار کند. از تجربه‌های همدیگر به عنوان جلوه‌ای از تکنولوژی آموزشی استفاده می‌کنند و آموخته‌های خویش را به راحتی در اختیار یکدیگر قرار می‌دهند.

فرزانه شاه‌حسینی و محمدرضا گمار مدیر اجرایی و معاون دبستانی در منطقه ۸ تهران هستند. شاه‌حسینی از تجربه‌های متنوع و متعددی در حوزه تعلیم و تربیت برخوردار است. از تدریس فیزیک در ۱۸ سالگی تا مدیریت دبیرستانی دخترانه با ۸۰۰ دانش‌آموز را در کارنامه خود دارد. گمار نیز با لیسانس آموزش ابتدایی و ۲۲ سال تجربه دانش‌آموزان را برای رسیدن به موفقیت‌های بهتر و بالاتر هدایت می‌کند. «تشویق و تنبیه و آثار آن در یادگیری» عنوان پایان‌نامه تحصیلی و بخشی از تجربه‌های اوست. متن گفت‌وگو با این دو عزیز پیش روی شماست.

کلیدواژه‌ها: تولید محتوای آموزشی، فعالیت‌های آموزشی، تجربه‌های آموزشی، کاربرد تکنولوژی آموزشی، جذابیت یادگیری

■ تولید محتوا براساس نیاز دانش‌آموزان و ارائه آن در کلاس به صورت فیلم، کلیپ، صدا، انیمیشن و نظایر آن نوعی تکنولوژی آموزشی است که در مدرسه شما به آن توجه می‌شود. چرا به تولید محتوا اهمیت می‌دهید و چگونه این فعالیت در مدرسه اجرا می‌شود؟

● **شاه‌حسینی:** استفاده از تکنولوژی آموزشی سرعت یادگیری را در مخاطب افزایش می‌دهد. دانش‌آموزان با دیدن یک فیلم، مجموعه‌ای اسلاید یا نظایر آن‌ها، به مراتب بهتر از اینکه صرفاً شنونده کلام معلم در کلاس باشند، درس یا موضوع را فرا می‌گیرند. بردن بچه‌ها به اردوی علمی، فراگیری موضوع را سهل‌تر و ماندگاری مطلب را در ذهن آنان بیشتر می‌کند. البته مهارت و تجربه معلم و مربی در این امر بسیار تأثیرگذار است. با علم به این موضوع، در اوایل کار خودمان در این دبستان، از یک کارشناس کامپیوتر و آشنا به تولید محتوا دعوت کردیم کلاسی برای معلمان ما برگزار کند. در حال حاضر، معلمان ما توانایی تولید محتوا به صورت فیلم، انیمیشن، عکس و نظایر آن را پیدا کرده‌اند. آنان می‌توانند با استفاده از نرم‌افزار «story line» برای تمام موضوع‌هایی که در کلاس نیاز دارند، محتوا تولید و به دانش‌آموزان عرضه کنند. همکاران ما و حتی تعدادی از دانش‌آموزان محتواهایی را تولید و به جشنواره رشد نیز فرستاده‌اند.

■ یکی از نکته‌های جالب در بحث تولید محتوا در مدرسه شما، تهیه محتوا توسط دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر و ارائه آن به دانش‌آموزان پایه‌های پایین‌تر است. در این باره برای ما بیشتر بفرمایید.

● **شاه‌حسینی:** یکی از اهداف ما از انجام این کار، تقویت اعتماد به نفس بچه‌هاست. در درجه بعد، سایر دانش‌آموزان هم به انجام تحقیق تشویق می‌شوند. از سوی دیگر، مهارت یاددهی - یادگیری نیز ارتقا می‌یابد. همچنین، تجربه نشان داده است دانش‌آموزان گاهی بهتر می‌توانند مطالب و موضوعات درسی را به هم سن و سالان خود یاد بدهند.

● **گمار:** ما همیشه به بچه‌ها و حتی همکاران خود یادآوری می‌کنیم که اگر شما به مدت یک ساعت آموزش بدهید، مخاطب باید بتواند محتوای فراگرفته را در مدت یک ربع ساعت به دیگری یاد بدهد و آن را تشریح کند. در واقع، موضوع را از یک نقطه شروع و به جایی ختم کند، بی‌آنکه مرتب در لابه‌لای صحبت خود از واژگانی همچون مثلاً استفاده کند. متأسفانه بیشتر دانش‌آموزان به درصدی از یادگیری قانع

شاه‌حسینی:
ما از تبادل تجربه
میان معلمان
به عنوان منابع
مطالعاتی بهره
می‌گیریم

کسب کرد. ما در مدرسه برای فعالیت‌های خودمان از مشاور استفاده می‌کنیم تا بهترین کارایی را در حوزهٔ تعلیم و تربیت داشته باشیم. ما معتقدیم، معلم و مدیر باید در مسیر آموزش آن‌قدر اطلاعات خود را بالا ببرند که تسلط خوبی روی موضوعات مختلف مرتبط با تعلیم و تربیت داشته باشند، به طوری که برنامه‌های متنوعی را به دانش‌آموزان ارائه کنند تا شاگرد از بین آن‌ها هر کدام را که دوست دارد انتخاب کند و از آن مسیر به هدف مورد نظر برسد. باید برای بچه‌ها زمینهٔ شناخت را مهیا کرد تا بشناسند و بفهمند. وقتی فهمیدند، آنگاه می‌پذیرند.

■ **برای تقویت مهارت دست‌ورزی و کار عملی چه برنامه‌ای را در مدرسه دنبال می‌کنید؟**

● **گمار:** یکی از برنامه‌های ما برای بچه‌ها برگزاری کارگاه‌های خراطی و نقاشی است. دستگاه‌های برش فوم، خراطی و برش چوب ایمن و مناسبی تهیه کرده‌ایم تا دانش‌آموزان در زمان‌های برنامه‌ریزی شده از آن‌ها استفاده کنند. این وسایل برای دانش‌آموزان ابتدایی طراحی شده‌اند و هیچ خطری مثل بریدن دست یا حرارت بالا و برق گرفتگی ندارند. افزایش

هستند، نه اینکه آنقدر یاد بگیرند که معلم را سؤال پیچ کنند. روالی که ما در مدرسه دنبال می‌کنیم، کمک می‌کند روحیهٔ پرسشگری و کمک به دیگران در بچه‌ها افزایش پیدا کند. حتی دانش‌آموزان پیش‌دبستانی ما به گونه‌ای آموزش می‌بینند که بتوانند در حد توان خود در کلاس کنفرانس بدهند. انسان دربارهٔ یک موضوع قصه‌ای را فرا می‌گیرند و در کلاس تعریف می‌کنند. این کار با چند عکس و نقاشی همراه می‌شود که حین کنفرانس آن‌ها را به تخته می‌چسبانند.

■ **ترغیب دانش‌آموزان به تحقیق و پژوهش، گاه به‌طور غیرمستقیم، زمینهٔ توجه به استفاده از تکنولوژی آموزشی را افزایش می‌دهد. در برنامه‌های شما اجرای این نوع فعالیت‌ها چه جایگاهی دارد؟**

● **شاه‌حسینی:** گاهی اوقات معلمان ما از طریق بازی و سرگرمی در محیط کلاس، دانش‌آموزان را به کنجکاو و آگاهی بیشتر سوق می‌دهند. یکی از همکاران من در کلاس خودش انواع بازی‌های فکری مناسب بچه‌ها را دارد. تدریس و تکالیف که تمام می‌شود، به دلخواه شاگردانش، بازی‌ها را در اختیار آنان قرار می‌دهد. در حین بازی سؤالاتی مطرح می‌شود. بچه‌ها کنجکاو و معلم به‌طور غیرمستقیم مسیر رسیدن به جواب را در اختیار آنان می‌گذارد. همین کنجکاو بچه‌ها را تشویق کرده است در طرح علمی «جابر» شرکت کنند و حاصل تحقیقات خود را به صورت متن و تصویر عرضه کنند. گاهی پروژه‌ها گروهی و گاه انفرادی هستند. حاصل هر پژوهش به صورت پوستر، لوح فشرده و دفترچه ارائه می‌شود. هر کدام از دانش‌آموزان که در کارهای تحقیقاتی شرکت کنند، مدرسه آنان را تشویق می‌کند. معلم کنجکاو بچه‌ها را به‌طور هدفمند به سوی تحقیق هدایت می‌کند تا هم پاسخ‌ها را پیدا کنند و با نکته‌های جدید آشنا شوند و هم شوق و ذوق آنان برای کسب دانایی افزایش یابد.

■ **یک نمونه مثال بزنید.**

● **شاه‌حسینی:** در مدرسه ما یکی از فعالیت‌های ورزشی با عنوان «لیوان چینی» است. بچه‌ها باید بتوانند با هر دو دست خود، با دقت و سرعت و در کمترین زمان، بر اساس مدل و قانون بازی، ۱۲ لیوان را روی میز بچینند و جمع کنند. این بازی که حتی برای خودش فدراسیون هم دارد، بچه‌ها را به استفاده از هر دو دست ترغیب می‌کند. با جست‌وجویی ساده در اینترنت می‌توان دربارهٔ این ورزش اطلاعات لازم را

مثال، بچه‌ها کتاب داستان می‌نویسند، به طوری که تصویرسازی آن را خودشان با نقاشی یا عکس انجام می‌دهند. بچه‌های پایه‌های بالاتر هم روی بوم نقاشی می‌کنند. ساخت و رنگ‌آمیزی سفال و اجرای فعالیت‌های نمایشی از دیگر برنامه‌هایی است که مدرسه دنبال می‌کند.

■ در مدرسه مرکز منابع آموزشی هم دارید؟

● **شاه‌حسینی:** علاوه بر کتابخانه، اینترنت، لوح‌های فشرده آموزشی و فیلم که معلمان برای خودسازی از آن استفاده می‌کنند، ما از تبادل تجربه میان معلمان هم به عنوان منبعی مطالعاتی بهره می‌گیریم. من در طول سال‌های خدمتم تجربه تدریس در پایه‌های متفاوت، معاونت مدرسه و مسئولیت‌های دیگر را در امر آموزش داشتم و در مدیریت این مدرسه از آن‌ها استفاده می‌کنم. یکی از فعالیت‌های من ارزیابی عملکرد معلمان در کلاس و تدریس است. گاهی به یک کلاس درس می‌روم و روند فعالیت و کار معلم را ارزیابی می‌کنم. اگر مشکلی در تدریس، آزمون یا تکالیف باشد، بعد از پایان کلاس، آن را با خود معلم در میان می‌گذارم و روش‌های بهتر کار را با هم مرور می‌کنیم. برای بچه‌ها گاهی این سؤال پیش می‌آید که مدیر آن‌ها چگونه معلمی بلد است و با تدریس درس‌ها آشناست! من غالباً صبح زود مدرسه هستم و گاهی با دانش‌آموزان درباره فعالیت‌ها و تکالیفشان گفت‌وگو می‌کنم. گاهی ممکن است معلم یک پایه بالاتر برای کسب تجربه در یک موضوع، به عنوان مهمان، در کلاس معلم پایه پایین‌تر حضور پیدا کند و روش تدریس آن نکته را مرور کند تا بتواند بهتر تدریس کند و پاسخگوی سؤالات شاگردانش باشد.

■ **شنیده‌ایم شما کلاس یا کارگاهی با محور «آموزش و پرورش مهارت‌های زندگی به کودکان» دارید. در این کلاس چه می‌گذرد؟**

● **گمار:** معلمی از نگاه من هنر یاد دادن در شرایط و فرصت مناسب است. والدین آموخته‌ها و برداشت‌های خود را به بچه‌ها یاد می‌دهند، در حالی که معلم کلمات کلیدی آن مباحث را به آن‌ها می‌آموزد و با تمرین و تکرار بینش شاگرد را ارتقا می‌دهد. آموزش یک زمان طلایی دارد. خوب گوش دادن، ارتباط برقرار کردن، خوب حرف زدن و داشتن صبر و تحمل از جمله نکاتی هستند که معلم ما در حوزه روان‌شناسی به آن‌ها می‌پردازد. یکی از تجربه‌های ارزشمند این همکار ما، استفاده از رویدادهای داخل کلاس برای آموزش به خود بچه‌هاست. او کلاس را طوری هدایت می‌کند که به مهارت مورد نظرش،

دقت و تمرکز، ساخت کاردستی و تقویت قوه خلاقیت از جمله اهداف این کارگاه‌ها هستند.

■ **برخی مدارس آموزش‌هایی در قالب فوق برنامه نیز دارند. در این باره چه کارهایی انجام می‌دهید؟**

● **گمار:** ما کلاس یا کارگاهی با عنوان جانورشناسی داریم. یکی از متخصصان محیط زیست، به طور مستمر به مدرسه می‌آید و درباره چگونگی حفظ محیط زیست و آشنایی و حفاظت از جانوران برای بچه‌ها صحبت می‌کند. او هر بار جانورانی را با خود به مدرسه می‌آورد و به فراخور سن و سال بچه‌ها، آنان را با روش‌های حفظ و نگهداری حیوانات آشنا می‌کند. این فعالیت به درس علوم بچه‌ها هم خیلی کمک می‌کند. سال گذشته، در این زمینه مسابقه عکاسی گذاشتیم؛ با موضوع «جانوران». بچه‌ها تصویرهای مرتبط را ثبت کردند و به نمایشگاه آوردند.

معلم هنر مدرسه هم بنا به فراخور سن و توان بچه‌ها، فعالیت‌هایی را دنبال می‌کند. برای

گمار:
معلمی از نظر من
هنر یاد دادن در
شرایط و فرصت
مناسب است

مثلاً درست نشستن، همکاری با گروه و یا انتخاب دوست منتهی شود.

■ شما طرحی با عنوان «کیف در مدرسه» اجرا می کنید. نگرش تکنولوژیکی شما در این برنامه چیست؟

● شاه حسینی: باید ببینیم از تکلیف چه انتظاری داریم؟ برای مثال، ریاضی فقط محاسبه جمع و تفریق نیست، بلکه یادگیری و تمرین مهارت نوشتن هم هست. هدف از نوشتن دیکته تنها یادگیری لغات نیست، بلکه خوش خطی دانش آموزان هم مورد نظر است. اگر این فعالیتها زیر نظر معلم و کارشناس این کار انجام شوند، ما به نتایج خوب و مؤثرتری می رسیم. معلم تک تک شاگردانش را می شناسد. گاهی در کلاس به یک دانش آموز فقط پنج خط و آن هم کلمات خاصی را که می داند او نیازمند تمرین آن هاست تکلیف می دهد و به دیگری مثلاً خواندن یک کتاب داستان را توصیه می کند. حال آن که والدین چنین شناختی را به طور عمیق ندارند. نگاه تکنولوژیکی در این جا، گزینش ابزار و روش مناسب برای یاددهی و یادگیری مؤثر است.

گمار: اجازه دهید مثالی بزنم. مادر به فرزندش دیکته می گوید و در انتها می گوید که از روی غلطهای این صفحه پنج بار بنویس. در حالی که باید گفت از روی شکل صحیح این کلمه ها چند بار بنویس. از سوی دیگر، گاهی به شیوه سنتی، نوشتن تکراری یک لغت شاید نتیجه بخش نباشد. حال آنکه معلم به شاگردش می گوید با شکل صحیح هر کلمه یک جمله بساز. به این ترتیب، دیکته صحیح کلمه در ذهن شاگرد ثبت می شود. معلم بعد از تدریس چند ساعت هم با شاگردانش کار می کند تا موضوع او در ذهن آن ها ثبت شود. لذا دانش آموزان ما تکلیف چندانی برای منزل ندارند و همه کار در مدرسه و زیر نظر معلم در مدرسه انجام می شود.

■ جایزه و تشویق برای بچه ها مهم و قابل توجه است و بر شوق یادگیری می افزاید؛ گرچه باید حساب شده و هدفمند باشد. روال شما در این باره چیست؟

● شاه حسینی: ما به تلاش دانش آموز جایزه می دهیم و او را تشویق می کنیم. عموم دانش آموزان به خاطر تلاش کلی، معمولاً به شکل مستمر تشویق می شوند، اما کسانی که زحمت بیشتر کشیده و در مقایسه با گذشته خودشان به نتایج بهتر دست پیدا می کنند جوایز خاصی دریافت می کنند. در کنار این، معلمان هر کلاس هم برای خودشان کمد جوایز دارند که

بنا به تشخیص خود، دانش آموزان پرتلاش را تشویق می کنند. اما یکی از نکته های مهم در بحث اهدای جایزه، توجه به علاقه های دانش آموزان است. دانش آموزی که اهل ورزش است و به این سو گرایش دارد، جایزه ای متناسب با علاقه اش (مثل لباس ورزشی) دریافت می کند و کسی که شوق و ذوق فعالیت علمی دارد، هدیه اش متناسب با رغبتش است. ما به کیفیت جوایز هم دقت داریم و محصولاتی را در اختیار بچه ها قرار می دهیم که دوام و کیفیت بهتر و بیشتری دارند. اهدای جوایز تنها در حوزه موارد درسی نیست و بچه ها برای اخلاق، رفتار و انضباط هم تشویق می شوند.

■ کلام آخر؟

● گمار: تکنولوژی آموزشی به ابزار و وسایل محدود نیست. هر چیزی که بتواند یادگیری را تسهیل کند، به آن عمق بدهد و آن را در ذهن دانش آموز نهادینه کند، تکنولوژی آموزشی محسوب می شود؛ حتی اگر یک برخورد صحیح و مناسب معلم در کلاس باشد. ■ با سپاس از شما.

* پی نوشت ها

۱. این شرایط در همه دانش آموزان یکسان نیست. هنر معلم ایجاد هماهنگی در کلاس است، به طوری که همه دانش آموزان با توانمندی ها و آگاهی های ناهمسان، به طور هماهنگ و جمعی به درک موضوع درسی نائل شوند. به عبارت دیگر، هنر معلم درک تفاوت های فردی دانش آموزان از لحاظ درک و فهم است